

MALMÖ HÖGSKOLA

Fakulteten för
lärande och samhälle

Examensarbete
15 högskolepoäng, grundnivå

Könssegregerade yrkesprogram
El- och energi samt Vård- och omsorgsprogrammet

Gender segregation in vocational education
The Electrical engineering- and Healthcare program

Emma Nieminen
Rebecka Fransén

Studie- och yrkesvägledarexamen 180 hp

Examinator: Mikael Ottosson

Datum för slutseminarium: 2017-08-23

Handledare: Jan Anders Andersson

Sammanfattning

Orsaken till att vi valt att undersöka vårt ämnesområde är könssegregationen som råder på den svenska arbetsmarknaden. El- och energibranschen samt Vård- och omsorgsbranschen efterfrågar en mer jämn könsfördelning bland sina anställda. En viktig väg för rekrytering till yrken inom dessa branscher är yrkesprogrammen på gymnasieskolan. Vi har därför valt att undersöka vilka inre- och yttre faktorer som påverkar eleverna vid sitt gymnasieval. Vår frågeställning blev därför;

Varför valde eleverna sina gymnasieprogram?

Hur resonerar eleverna kring könssegregationen på de valda yrkesprogrammen?

Vi har samlat in vår data genom att intervjua tre pojkar som går på El- och energiprogrammet samt tre flickor som går Vård- och omsorgsprogrammet. Vi har använt oss av en intervjuguide med bestämda teman och frågor som vi författat med bakgrund i våra valda teorier. Teorierna som vi analyserat vårt resultat med är Krumboltz (1976) Social inlärningsteori och Gottfredsons (1981) teori Circumscriptions and Compromise. Vårt resultat visar att de faktorer som har haft störst inflytande på informanterna är könsroller i samhället, vänners påverkan samt vilka framtidsplaner de har, medan faktorer som egenskaper och intressen hade mindre inflytande på deras val. Samtliga informanter uttrycker att de inte velat vara ensam flicka eller pojke på ett gymnasieprogram som domineras av det motsatta könet. Vad vi kan ta med oss till vår framtida yrkesroll från denna studie är att könsroller är djupt rotade och påverkar hur vi väljer utbildning och yrke. Det blir en utmaning för oss i framtiden att utmana dessa könsroller. Vi tar också med oss att vänner har stort inflytande på ungdomars gymnasieval och att detta är något som är viktigt för oss att vara medvetna om i vår framtida yrkesroll.

Nyckelord: Gymnasieval, Påverkan, Vänner, Könsroller, Föräldrar

Förord

Vi vill tacka de Studie- och yrkesvägledare som hjälpt oss att hitta informanter till våra intervjuer. Vi vill tacka de informanter som ställt upp på intervju och delat med sig av sina tankar och genom detta hjälpt oss med vårt examensarbete.

Vi vill tacka vår handledare Jan Anders för ert stöd, ert trevliga bemötande och er feedback.

Vi delade upp arbetet genom att utföra tre intervjuer var och transkriberade de intervjuer vi själva utfört. Vi delade transkriberingarna av intervjuerna med varandra och delade in dem i teman. Vi har träffats ett antal gånger och skrivit tillsammans och delat upp det vi skrivit var för sig på distans. Diskussionen skrev vi tillsammans, även inledningen och delar av resultat och analysen samt den tidigare forskningen.

Vi vill också tacka varandra för ett bra samarbete! Trots att det varit lite tufft stundtals har vi motiverat varandra och utvecklats under arbetets gång.

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.
1.1 Syfte och frågeställningar.....	9
1.2 Disposition.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.
2 Tidigare forskning.....	10
2.1 Könssstereotypa karriärval.....	10
2.2 Social acceptans.....	11
2.3 Vänners påverkan.....	12
2.4 Föräldrars påverkan.....	12
2.5 Utbildningssegregation och självsortering.....	13
2.6 Sammanfattning.....	14
3 Teori.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.5
3.1 Circumscriptions and Compromise.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.5
3.1.1 Cognitive Map of Occupations.....	16
3.2 Social inlärningsteori av karriärval.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.6
3.2.1 Fyra faktorer som påverkar karriärval.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.7
3.3 Sandra Harding.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.8
3.4 Sammanfattning.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.9
4 Metod.....	20
4.1 Metodval.....	20
4.2 Urval.....	21
4.3 Informanterna.....	21
4.4. Datainsamling.....	21
4.5 Analysmetod.....	22
4.6 Etiska ställningstagande.....	22

5 Resultat och analys	24
5.1 Presentation av informanterna	24
5.2 Kön och könsroller	Fel! Bokmärket är inte definierat. 4
5.3 Omgivningens påverkan på gymnasievalet	Fel! Bokmärket är inte definierat. 9
5.3.1 Föräldrar	Fel! Bokmärket är inte definierat. 9
5.3.2 Vänner	32
5.3.3 Sammanfattning av temat omgivning.....	33
5.4 Funderingar på andra faktorer som kan påverka gymnasievalet	34
5.5 Sammanfattning Resultat och analys.....	36
6 Diskussion	38
6.1 Resultatsdiskussion.....	37
6.2 Metoddiskussion.....	38
6.2 Teoridiskussion.....	39
6.3 Egna reflektioner	Fel! Bokmärket är inte definierat. 9
6.4 Förslag på vidare forskning	40
7. Referenslista	42
Intervjuguide.....	44

1. Inledning

Hur kommer det sig att det inom elelektronikbranschen jobbar mer än 80 % män och att det inom vårdbranschen jobbar mer än 90 % kvinnor? Varför består 95 % av eleverna på El- och energiprogrammet av pojkar och över 80 % av eleverna på Vård- och omsorgsprogrammet av flickor? (SCB 2016, 57) Gymnasieskolans yrkesprogram leder till att eleverna senare arbetar med yrken som upprätthåller könssegregationen på Sveriges arbetsmarknad. Elektriska Installatörsorganisationen, EIO, är en opolitisk och oberoende bransch- och arbetsgivarorganisation för Sveriges el- och teknikföretag som driver projektet *Fler kvinnor och ökad mångfald till elteknikbranschen*. EIO har gjort en undersökning som heter *Hur jämställd är elteknikbranschen? - En kartläggning av kvinnor och män i branschen* (2012) där de skickat en enkät till 20 elföretag i Sverige som sammanlagt har 11 881 anställda. Av dessa anställda var 725 kvinnor och 11 156 män, alltså ca 6 % kvinnor. Syftet med undersökningen är att öka medvetenheten hos de företag som är medlemmar i EIO om fördelarna med att ha en jämnare könsfördelning bland de anställda. Resultatet av undersökningen visar bland annat att de flesta kvinnor i branschen arbetar i företagets stödfunktioner så som administration, ekonomi och HR. Undersökningen visar också på att en framtida utmaning enligt företagen som deltog är att rekrytera fler kvinnor till branschen.

En rapport gjord av länsstyrelsen i Kronobergs län, *Män inom vård och omsorg - Att arbeta i en kvinnodominerad bransch* (2014), är en presentation av en undersökning som handlar om hur män och deras kvinnliga kollegor ser på hur det upplevs att vara man och arbeta inom vårdsektorn. Rapporten är gjord då arbetsmarknaden i Sverige är könssegregerad och ungdomar väljer utbildningar utifrån könsstereotypiska roller. Rapportens resultat visar att den största delen av de som deltog i studien vill ha en mer jämställd arbetsmiljö. Studien visar att informanterna önskar en vårdbransch som är balanserad när det gäller kön, ålder och etnicitet då de anser att det bidrar till ett bättre bemötande för patienterna.

Dessa rapporter är endast två av många rapporter som går att hitta om en könssegregerad arbetsmarknad. Både el- och vårdbranschen visar tydligt att de vill ha

en mer jämställd arbetsmarknad och eftersöker fler män till vårdirken samt fler kvinnor till el- och teknikyrken. En viktig väg för rekrytering till yrken inom dessa branscher är yrkesprogrammen på gymnasieskolan. Vi anser därför att det är relevant för studie- och yrkesvägledare att veta hur och varför ungdomar väljer programmen El- och energi och Vård- och omsorg, vad som påverkar dem i valet och om det kan förklara könssegregationen som råder på deras respektive gymnasieprogram. Vi har valt att fokusera på programmen El- och energi samt Vård- och omsorg då de är två av de tydligaste exemplen när det gäller könssegregation på svenska gymnasieprogram.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med vår uppsats är att ta reda på varför eleverna valt El- och energiprogrammet samt Vård- och omsorgsprogrammet och vilka inre och yttre faktorer som påverkat eleverna i sina val. Våra frågeställningar är följande;

Varför valde eleverna sina gymnasieprogram?

Hur resonerar eleverna kring könssegregationen på de valda yrkesprogrammen?

1.2 Disposition

Uppsatsen följs nu av kapitel två till och med kapitel sex. Kapitel två presenterar tidigare forskning, där vi tar upp studier om könsstereotypiska yrkesval, utbildningar som bidrar till en könssegregerad arbetsmarknad och hur arbetarklasskvinnor skapar sin identitet i relation till klass och kön. I kapitel tre presenterar vi de två teorier vi använt för att analysera vårt material. I kapitel fyra presenterar vi vårt metodval, vårt urval samt hur vi samlat in vår data. Kapitel fem innefattar både vårt resultat och vår analys och är uppdelat i olika teman. Vi varvar resultat med analys för att det ska bli ett tydligare upplägg. I kapitel sex diskuterar vi resultat, teori, metod samt våra egna reflektioner som vi tar med oss till vår framtida yrkesroll som Studie- och yrkesvägledare.

2. Tidigare forskning

Nedan presenteras forskning som på olika vis rör vårt syfte och våra frågeställningar. Kapitlet inleds med en studie gjord i Nederländerna som syftar till att ta reda på varför flickor och pojkar väljer olika utbildningar där resultatet visar att en mer traditionell könsidentitet leder till yrkesval som följer könsroller. Kapitlet fortsätter med en studie gjord av Beverly Skeggs (2000) där hon undersöker hur arbetarklasskvinnor i Storbritannien skapar en identitet samtidigt som de hanterar normer som klass och kön som finns i samhället. Därefter presenteras en studie gjord av Sinclair, Carlsson och Björklund (2014) som undersöker hur vänner påverkar gymnasievalet. Därefter presenteras en studie av Drylers (1998) som visar på samband mellan elevers gymnasieval och föräldrars yrkesbransch. Kapitlet avslutas med Sandells (2007) studie som undersöker utbildningssegregation på svenska gymnasieskolor.

2.1 Könsstereotypa karriärval

Maaïke van der Vleuten, Eva Jaspers, Ineke Maas & Tanja van der Lippe skriver i *Educational Studies* (2016) om den könssegregerade arbetsmarknaden i Nederländerna. Syftet är att undersöka varför flickor och pojkar i Nederländerna väljer olika utbildningar. Denna undersökning är relevant för vår studie då vi vill undersöka varför flickor och pojkar väljer olika. Just denna studie visar att könsideologi är en stor faktor för påverkan i ungdomars val, speciellt för pojkar. De har samlat in data från 1062 ungdomar i ålder 15-16 år genom en enkätstudie som visar att speciellt pojkar gör könsstereotypa karriärval. Undersökningen har tre frågeställningar som lyder; Hur utvärderar ungdomar sin kompetens inom vissa ämnen? Vad tycker de är viktigt i ett framtida yrke? samt Vilket ämne föredrar de i skolan just nu? (Van der Vleuten et al. 2016, 181) För att besvara dessa frågeställningar har de använt sig av teorin *Theories of gender socialization* av Fagot, Rodgers, and Leinbach (2000) som förklarar hur

ungdomar bygger sin identitet med hjälp av de könsroller och förväntningar som finns i samhället (Fagot, Rodgers & Leinbach, 2000, 183). Resultatet visar på att en mer traditionell könsidentitet och könsideologi, så som att män ska försörja familjen, leder till yrkesval som är mer könssegregerade (Fagot, Rodgers & Leinbach, 2000, 191-192).

2.2 Social acceptans

Beverly Skeggs bok *Att bli respektabel* (2000) baseras på en undersökning gjord i Storbritannien där hon under 12 år utfört många intervjuer med samt observerat 83 arbetarklasskvinnor. Undersökningen startade när dessa kvinnor påbörjade en kurs i vård- och omsorg på ett lokalt college. Studiens resultat är av intresse för oss då det i resultatet nämns varför dessa kvinnor valt en Vård- och omsorgsutbildning. Studien syftar till att ta reda på hur arbetarklasskvinnor skapar en identitet samtidigt som de hanterar normer som klass och kön som finns i samhället (Skeggs 2000, 10-11). Resultatet visar att arbetarklasskvinnor efterstävlar feminitet, att vara feminin, för att kunna bli respektabla och socialt accepterade av samhället. Ett sätt att uppnå denna feminitet är att arbeta inom vård- och omsorg eftersom yrket anses feminint med dess omhändertagande arbetsuppgifter. Feminiteten reproduceras i generationer för att det är nödvändigt menar Skeggs, arbetarklasskvinnorna saknar andra kulturella och ekonomiska resurser och då blir feminitet den enda resursen de har. Den bidrar till att kvinnorna kan skapa sig ett värde i samhället de lever i (Skeggs 2000, 185-187). Att Skeggs nämner det könssegregerade utbildningssystemet i Storbritannien och att arbetarklasskvinnor väljer en utbildning inom vård och omsorg då de vill känna sig socialt accepterade och respektabla får oss att finna denna studie intressant. Vi vill ta reda på vad könssegregeringen på gymnasieprogrammen i Sverige beror på.

2.3 Vänners påverkan

Samantha Sinclair, Rickard Carlsson och Fredrik Björklund skriver i *Journal of Vocational Behavior* (2014) om sin undersökning där de med hjälp av en kvantitativ

metod har ställt frågor till 86 svenska studenter i åttonde klass om vilka vänner de har, sitt egna gymnasieval och vänners gymnasieval. Syftet med undersökningen är att ta reda på om ungdomar har fler samkönade vänner, om vännerna påverkar utbildningsvalet och därmed leder till en könssegregerad arbetsmarknad. Resultatet visar på att flickorna nästan enbart har kvinnliga vänner och att pojkarna nästan enbart har manliga vänner. Resultatet visar även på att många var villiga att byta val av gymnasieprogram för att följa sina vänner, speciellt flickorna. För att sammanfatta skriver de att de flesta ungdomar har vänner av samma kön, det finns skillnader mellan kön och val av utbildning, ett antal ungdomar kan tänka sig att byta val av utbildning på grund av sina vänner och att rädslan att förlora en vän kan begränsa ungdomars val av utbildning.

2.4 Föräldrars påverkan

Helen Dryler skriver i *The British Journal of Sociology* (1998) om hur föräldrars utbildnings- och yrkesbakgrund påverkar elever i sitt gymnasieval. Hon har analyserat data från en kvantitativ undersökning gjord på 73 000 svenska ungdomar. Resultatet visar att de ungdomar vars föräldrar har en utbildning eller ett yrke inom ett specifikt område/bransch i större utsträckning väljer ett gymnasieprogram inom samma område. Resultatet visar också att detta gäller söner och deras fäder oftare än döttrar och mödrar. I en tabell redovisas att av de elever som valde elprogrammet var 97 % pojkar och av de elever som valde vård- och omsorgsprogrammet var 91 % flickor. Dryler beskriver hur det finns ett tydligt samband mellan pojkars val av yrkesprogram på gymnasiet och deras faders yrken men att samma samband inte finns mellan pojkar och deras mödrar. Vidare beskriver hon att de flickorna som valde en utbildning som avvek från könsmönstret ofta följde i sin fars fotspår.

2.5 Utbildningssegregation och självsortering

Anna Sandell (2007) skriver i sin bok *Utbildningssegregation och självsortering – Om gymnasieval, genus och lokala praktiker* att flickors och pojkars val av gymnasieprogram varierar mellan könen. Könsskillnaden är tydligast vid val av yrkesinriktade gymnasieprogram. De studieförberedande programmen har en mer jämn könsfördelning, förutom på Teknikprogrammet. Enligt Skolverket (2006) gick 1 % killar på Vård- och omsorgsprogrammet. På El- och energiprogrammet gick 0,2 % tjejer. Det är vanligare att pojkar väljer ett gymnasieprogram som består av fler flickor, än att flickor väljer ett gymnasieprogram som består av fler pojkar. Syftet med undersökningen är att “genom ungdomars gymnasieval utforska och analysera utbildningssegregationen i den svenska skolan och dess relation till individualisering och unga kvinnors och mäns positioneringar i lokala praktiker.” Genom att intervjua 55 elever i årskurs nio kom Sandell fram till resultatet att flickorna och pojkarna visade starka genusskillnader genom att ha olika visioner om framtiden och genom att välja olika gymnasieprogram. Både flickor och pojkar hade en mycket stereotypisk bild av de olika könen och bilden av en stereotypisk flicka har inget gemensamt med bilden av en stereotypisk pojke. Bilden av de stereotypiska könsrollerna bekräftades även i vad de olika könen sades ha för intressen. Kvinnor vill arbeta med barnomsorg eller med människor i övrigt och män vill arbeta med elektronik, teknik eller inom byggbranschen. Dessa föreställningar bidrog till att eleverna förväntades välja vissa gymnasieprogram. Eleverna berättade om sina framtidsplaner, inte ett enda yrke nämndes av både pojkar och flickor, Sveriges arbetsmarknad är för dem uppdelat mellan könen. Något annat som påverkar eleverna i gymnasievalet är kommunen de bor i. För eleverna i just denna kommun bidrar det till att fler väljer yrkesprogram då det alltid sett ut så, att välja ett yrkesprogram reproduceras. Slutligen förklarar Sandell (2007) att könssegregationen på gymnasieprogrammen gjordes legitimt av eleverna då det är tradition. Eleverna har i denna ålder inte råd att välja ett gymnasieprogram som bryter könsmönstren då det är viktigt för dem att följa normen för att anses “intressant”. Flickorna vill ses som feminina och pojkarna som maskulina av sin omgivning. (Sandell 2007, 176-181) Sandells avhandling är relevant för vår studie eftersom vi undersöker

hur flickor på Vård- och omsorgsprogrammet samt pojkar på El- och energiprogrammet resonerar kring könssegregationen på de valda yrkesprogrammen.

2.6 Sammanfattning

Den tidigare forskning som presenterats i kapitlet berör vårt syfte på olika vis då den undersöker vad som påverkar individer i valet av utbildning. Van der Vleuten, Jaspers, Maas & Van der Lippe (2016) kommer i sin studie fram till att pojkarna anser att det viktigaste är att tjäna mycket pengar i sitt framtida yrke och att faktorer som att hjälpa andra människor är mindre viktiga och anses vara feminint. Resultatet visar också på att en mer traditionell könsidentitet och könsideologi, så som att män ska försörja familjen, leder till yrkesval som är mer könssegregerade. Beverly Skeggs (2000) har bland annat presenterat resultatet att Storbritanniens arbetarklasskvinnor eftersträvar feminitet för att kunna bli respektabla och socialt accepterade av samhället. Ett sätt att uppnå denna feminitet är att arbeta inom vård- och omsorg. Sinclair, Carlsson och Björklunds (2014) studie visar att de flesta elever som deltog i undersökningen hade samkönade vänner och valde samma gymnasieprogram som sina vänner. Drylers (1998) studie visar på att många ungdomar i Sverige väljer samma bransch som sina föräldrar. Sandell (2007) har i sin studie visat på att flickor och pojkar i Sverige vill följa normen för att ses som feminina eller maskulina av sin omgivning och att det påverkar gymnasievalet. Eftersom syftet med vår studie är att ta reda på varför eleverna valt sina program, vilka faktorer som påverkar elevernas gymnasieval och om de begränsas i sina val av de redan könssegregerade yrkesprogrammen på gymnasieskolan anser vi att det är relevant att belysa tidigare forskning som handlar om varför tjejer och killar väljer olika och vad som påverkad dem i deras val av yrke och utbildning.

3. Teori

Vi har valt Gottfredsons teori där hon beskriver olika stadier i livet. Dessa olika stadier påverkar individens val av yrke och utbildning. Gottfredson menar att könsroller har betydelse vid skapande av en individs självuppfattning. Av den anledning hoppas vi kunna analysera vårt resultat med hjälp av teorin och få svar på varför könssegregationen på El- och energiprogrammet och Vård- och omsorgsprogrammet existerar. Vi har också valt Krumboltz teori eftersom han förklarar hur en individ kan bli påverkad av olika faktorer i sin omgivning i valet av yrke. Vi hoppas att med hjälp av denna teori få en djupare förståelse till varför informanter valt sina respektive gymnasieprogram.

3.1 Circumscriptions and Compromise

Linda S. Gottfredson (1981) teori har både sociologiska och psykologiska utgångspunkter. Gottfredsons teori *Circumscriptions and Compromise* handlar om hur en individs strävan efter yrke och utbildning utvecklas från dess barndom tills dennes högskole-/universitetsår (Gottfredson 1981, s. 585). En individs självuppfattning består av olika element. Element som sträcker sig från utseende till livsroller. De yrkesinriktade elementen är kön, social bakgrund, intelligens, yrkesrelaterade intressen, kompetens och värderingar. (Gottfredson 1981, s. 548). Individens utveckling av deras självuppfattning delas in i fyra stadier. Det första stadiet sker i åldern 3-5 år, då barnet växer och blir starkare. Det andra stadiet sker när barnet är mellan 6-8 år. Nu börjar barnet förstå vad könsroller innebär. Det tredje stadiet inträffar kring 9-13 års ålder, då individen utvecklar sina sociala värderingar. Det fjärde och sista stadiet börjar i 14-årsåldern. Nu utvecklar individen sin egen identitet. Utvecklingen påverkas av både den kognitiva tillväxt samt den sociala miljön/social klass (Gottfredson 1981, 545).

I det andra stadiet som vi nämnde i föregående stycke börjar barnet förstå vad konceptet könsroller innebär. Barnets huvudsakliga fokus finns i vad de ser gällande könsroller såsom människors klädval och offentliga aktiviteter. Stereotypa aktiviteter, exempelvis att barnets pappa lagar bilen och mamman lagar mat delas med barnen från deras tidiga skolår. Stereotyper gällande könsroller bland barn förekommer oberoende av föräldrars typ av uppfostran. Eftersom barnet identifierar mer beståndsdelar av de vuxnas stereotyper av könsroller, har barnen i äldre ålder en alltmer stereotypisk bild av dessa, men som förminskas med åldern. Flickor och pojkars uppfattning av typiskt ”kvinnliga”- och ”manliga” yrken är nästintill densamma (Gottfredson 1981, s. 559-560).

3.1.1 Cognitive Map of Occupations

Gottfredson skriver om teorin ”*cognitive map of occupations*” eller *kognitiv karta över yrken*. Teorin innebär att människor har en tendens att kategorisera yrken. De kategorier som yrken placeras in i är manlig och kvinnliga yrken, vilken status yrket har och hur arbetsmarknaden ser ut. Dessa kategorier bidrar till att individen kan strukturera sina uppfattningar om diverse yrken i en karta. En kognitiv karta över yrken är generaliserande och förbinder individens uppfattningar till en mer sammanhängande helhet (Gottfredson 1981, s. 547).

3.2 Social inlärningsteori av karriärval

John D. Krumboltz (1976) har utvecklat en teori som heter *Social inlärningsteori av karriärval*. Teorin analyserar och förklarar hur individer gör sina karriär- och utbildningsval. Författaren identifierar hur genetiska faktorer, social omgivning, livserfarenheter, kompetenser samt kognitiva- och emotionella reaktioner inverkar på våra val. En kombination av dessa faktorer har inverkan på de val vi gör. I varje stadie under valprocessen har individen flera valmöjligheter. Interna- och externa influenser formar antalet valmöjligheter och hur individen reagerar på dessa valmöjligheter. Ibland har individen så pass många valmöjligheter att hen känner sig oförmögen att välja. Andra gånger så pass få valmöjligheter att det känns som att hen inte har något val.

Trots detta finns det alltid valmöjligheter och valet av ett alternativ bland flera kan öka eller minska individens framtida valmöjligheter. Vissa konsekvenser av detta är permanenta och går inte att ångra.

3.2.1 Fyra faktorer som påverkar karriärval

Krumboltz (1976) menar att det finns fyra olika faktorer som påverkar våra karriärval. Den första faktorn innebär att en individ är född med vissa egenskaper och talanger som kan ärvas från föräldrarna. Dessa egenskaper kan begränsa eller utvidga valmöjligheterna för individen. Några av dessa genetiska faktorer är etnicitet, kön, fysiska attribut och psykologiska defekter men även intelligens, estetiska talanger och fysiskt styrka. Krumboltz menar att denna faktor inte alltid är av relevans vid beslutstagande men den kan ha inverkan på hur individen ser på sig själv och vilka valmöjligheter som finns (Krumboltz 1976, 71).

Den andra och mest betydande faktorn vid val av utbildning eller yrke handlar om vår sociala omgivning. Denna sociala omgivning delas in i olika element som är utom kontroll för individen. Ett element är jobbmöjligheter som kan påverkas av ekonomi, politiska beslut eller den omgivande naturen. Vilka utbildningsmöjligheter som finns i vår omgivning. Ett exempel på detta är att högre utbildning i flertalet länder är kostsamt och i andra länder gratis. Krav på utbildning och kompetens skiljer sig från land till land och är också en del av vår omgivning som influerar vårt yrkesval. Vissa länder har kommit längre i den tekniska utvecklingen vilket skapar nya jobb, därför blir tekniskt utveckling också en faktor. En betydande faktor i vår omgivning är familjen. En individ är född eller adopterad in i en familj som har särskilda värderingar och förväntningar på sitt barn. Familjers bidrag när det gäller kompetens och resurser varierar från familj till familj och ger olika förutsättningar för individen när det gäller val av karriär. Hur skolsystemet ser ut och är uppbyggt där vi bor påverkar också vårt karriärval.

Exempelvis lärares ämneskompetens. Den sista påverkande faktorn i vår omgivning är vårt grannskap, de människor som bor i vår närhet. Vi påverkas av vilka yrken vi ser i vår vardag och vilka värderingar personer runtomkring oss har gällande yrke och utbildning (Krumboltz 1976, 71-72).

Den tredje faktorn är livserfarenheter och handlar om våra tidigare erfarenheter och den respons vi fått på vårt utförande av en uppgift eller hur vi löser ett problem. Har vi fått

negativ respons kan det innebära att vi i framtiden begränsar våra valmöjligheter. Genom feedback ifrån andra och genom att jämföra oss med andra bedömer vi vår egen insats. Hur vi reagerar emotionellt på feedback vi tillges får oss att begränsa eller utvidga våra framtida valmöjligheter (Krumboltz 1976, 72).

Den fjärde och sista faktorn är förmåga att lösa en uppgift. Som ett resultat av vårt genetiska anlag och influenser från vår omgivande miljö har vi olika förmågor och hanterar ett problem eller en situation på olika sätt. Dessa förmågor kan vara vår arbetsmoral, våra värderingar, kognitiva- och perceptuella processer samt våra mentala- och emotionella reaktioner. Förmågan att hantera ett problem eller en uppgift påverkar slutresultatet av varje problem eller uppgift. Vi modifierar vårt sätt att hantera ett problem beroende på våra tidigare slutresultat. Ett exempel på detta är om en elev i gymnasieskolan använder en studieteknik som leder till höga betyg men som sedan i högskolan ger låga betyg innebär att eleven behöver förändra sin studieteknik. Eleven har alltså modifierat sitt sätt att hantera en uppgift. Detsamma gäller vår kompetens att genomföra ett val, om ett tidigare val av exempelvis utbildning har fått ett negativt utfall, behöver vi förändra vårt sätt att hantera ett val på. Detta kan en Studie- och yrkesvägledare hjälpa till med. Krumboltz lägger tyngd på att belysa en individs begränsningar för att förstå varför de existerar och för att sedan kunna utmana dem. Om en individ är medveten om sina begränsningar och varför de finns har hen en högre valkompetens i resten av livet och kan göra mer hållbara val (Krumboltz 1976, 73-74).

3.3 Sandra Harding

Harding (1986) förklarar i sin bok *The Science Question in Feminism* varför vissa yrken är manligt kodade eller kvinnligt kodade. Hon menar att allt i vårt samhälle tillskrivs ett kön och att detta sker genom tre processer. Den första processen kallas gender symbolism och är ett värde som antingen är kvinnligt eller manligt, allting i vårt samhälle har antingen ett kvinnligt eller ett manligt värde. Den andra processen kallar Harding gender structure och handlar om könsarbetsdelning, som innebär att arbetsuppgifter också är kodade som manligt eller kvinnligt. Den tredje processen kallas individual gender och innebär det kön som varje människa tilldelar sig själv. Dessa tre processer existerar i alla kulturer men ser olika ut. En arbetsuppgift som exempelvis

anses manlig i Sverige kan anses kvinnlig i en annan kultur. I alla kulturer är könsskillnader ett sätt för individer att hitta sin identitet och skapa sociala relationer (Harding 1986, s. 18).

3.4 Sammanfattning av teori

Det centrala i Gottfredsson (1981) teori är att vi bildar oss en självuppfattning under vår uppväxt där vi identifierar oss med könsroller vi ser i vår omgivning. Hon beskriver även hur manliga- och kvinnliga stereotypa aktiviteter under vår uppväxt kan ha inverkan på vårt yrkesval senare i livet. (Gottfredson 1981, 545). Gottfredson (1981) förklarar hur människor har en tendens att döma yrken beroende på förekommande könsroller inom yrken och vilken nivå yrket utövas på och hur arbetsbranschen ser ut. Krumboltz (1976) anser att det finns fyra olika faktorer som påverkar våra karriärval. Dessa faktorer är genetiskt anlag och särskilda talanger, vår omgivning, våra livserfarenheter och en individs förmåga att lösa en uppgift och hur vi hanterar valsituationer. Krumboltz förklarar hur dessa fyra olika faktorer kan påverka en individ i en valsituation och begränsa individen. Han menar att det är en studie- och yrkesvägledares uppgift att hjälpa individer att belysa samt utmana dessa begränsningar. Harding (1986) menar att allting är manligt eller kvinnligt kodat och att vi tilldelar oss själva ett kön. Yrken och arbetsuppgifter är antingen manliga eller kvinnliga och det skiljer sig åt från kultur till kultur. Gottfredson och Krumboltz teorier har gemensamt att de förklarar hur en individ påverkas av sin omgivning i val av yrke. Hardings teori skiljer sig åt ifrån Krumboltz och Gottfredsons teorier eftersom Harding fokuserar på aspekten manligt och kvinnligt inte bara när det gäller yrken utan även i övrig utsträckning. Vi använde oss av Hardings teori för att vidare analysera könssegregationen på gymnasieprogrammen och på sätt få en djupare förståelse av våra informanternas svar.

4. Metod

I kapitlet nedan presenterar vi vårt val av metod och förklarar varför vi valt denna metod för att genomföra vår undersökning. En beskrivning av datainsamlingen samt analysmetoden ges och fördelar och nackdelar med vårt urval diskuteras. Slutligen presenterar vi de etiska ställningstaganden vi följt under arbetets gång.

4.1 Metodval

Metoden vi använt oss av är en kvalitativ metod där vi intervjuat personer för att höra deras uppfattningar, erfarenheter och tankar kring ett ämne. Att få träffa informanterna och få möjligheten att ställa följdfrågor, se deras kroppsspråk och om de visar känslor ger intervjuaren djupare förståelse och ett helhetsintryck (Larsen 2009, 26-27).

Intervjuerna vi utförde var semistrukturerade intervjuer. En semistrukturerad intervju innebär att det finns förbestämda frågor i en bestämd ordningsföljd som informanten får svara fritt på men det kan också finnas olika svarsalternativ att välja mellan. En ostrukturerad intervju är inte lika strikt, det kan finnas förbestämda frågor att utgå ifrån men de följer ingen bestämd ordning och intervjuaren kan ställa nya frågor under intervjuens gång (Larsen 2009, 83-84).

Varför vi inte använt en kvantitativ metod, där data exempelvis samlas in med hjälp av en enkät, är på grund av ett flertal orsaker. Med en kvantitativ metod med ett frågeformulär eller en enkät där forskaren författat frågorna i förväg finns en risk att informanterna kan misstolka frågorna och uppfatta dem på ett annat vis. En annan nackdel är att informationen är begränsad, forskaren kan inte be informanten att utveckla för att få mer information. Forskaren kan också i efterhand inse att hen behövt ställa fler frågor för att få en bättre uppfattning av problemet (Larsen 2009, 26). Den främsta anledningen till varför vi valt en kvalitativ metod är för att vi vill få kunskap om våra informanters tankar kring gymnasievalet.

4.2 Urval

När det gäller urval bestämde vi oss i förväg att intervjua tre flickor som går på Vård- och omsorgsprogrammet samt tre pojkar som går på El- och energiprogrammet, detta för att få en bild av hur elever resonerar när de gör sitt gymnasieval. Vår förhoppning var att få reda på om det kan finnas något samband i elevernas resonemang som förklarar varför flickor väljer Vård- och omsorg och pojkar El- och energi. För att komma i kontakt med informanter kontaktade vi Studie- och yrkesvägledare på flera gymnasieskolor där de hade programmen vi eftersökte. Vi kontaktade dem via mail och bad dem fråga elever om de kunde tänka sig att ställa upp på en intervju. Metoden för vår urvalsprocess är snöbollsmetoden. Snöbollsmetoden betyder att forskaren tar kontakt med en eller flera personer som har information om ämnet och som kan hjälpa forskaren att komma i kontakt med informanter. En konsekvens med snöbollsmetoden att det görs ett urval av informanter som anses vara passande för studien till skillnad från en kvantitativ metod där urvalet vid en enkätundersökning är mer slumpmässig och frivillig (Larsen 2009, 78).

4.3 Informanterna

Våra sex informanter är anonyma och vi väljer att kalla dem för Sara, Elin, Anna, Johan, Pelle och Robin. Alla våra manliga informanter går eller har gått på El- och energiprogrammet och alla våra kvinnliga informanter går på Vård- och omsorgsprogrammet. Vi har intervjuat dem en i taget och på olika platser. En närmare presentation av informanterna finns i kapitlet Resultat och Analys.

4.4 Datainsamling

Vår data har samlats in genom sex semistrukturerade intervjuer som innebär att vi författat en intervjuguide med färdiga teman och frågor innan intervjuerna genomfördes men med öppna svar. En fördel med denna typ av datainsamling är att mängden data reduceras vilket gör den enklare att analysera. En annan fördel är att alla informanter svarar på samma frågor (Larsen 2009, 84). Frågorna vi formulerat kring bland annat omgivningens påverkan på gymnasievalet och könssegregationen på gymnasieprogrammen hjälpte oss att få svar på våra frågeställningar och vi författade dem med våra valda teorier som bakgrund. Detta för att ha något att luta oss tillbaka mot men också för att se till att vi fick den informationen vi behövde för att kunna besvara våra frågeställningar. En nackdel med denna typ av datainsamling är att informanterna är något styrda, de får inte prata helt fritt om ett ämne utan får förbestämda frågor att besvara. Under intervjuernas gång använde vi våra mobiltelefoner för att spela in vad som sades. Vi förde även anteckningar för att kunna gå tillbaka och se vad som sagts under intervjuens gång och ställa följdfrågor till informanten. Vi utförde tre intervjuer var i tre mellanstora städer i Sverige. Intervjuerna tog cirka 45 minuter vardera och ägde rum på elevernas respektive gymnasieskolor. Samtliga intervjuer genomfördes enskilt med en informant åt gången.

4.5 Analyismetod

Den analysform vi valt att använda är en intervjuanalys med fokus på meningen. När en forskare kodar en texts mening kallas det för innehållsanalys. Kodning innebär att man matchar ett textavsnitt till ett eller flera nyckelord. Det mesta kan kodas, allt från strategier och miljöer till specifika händelser eller handlingar. När en forskare kodar en texts mening kallas det för innehållsanalys. Det är en teknik som gör det möjligt att reducera långa uttalanden i en intervju till några få enklare kategorier (Kvale & Brinkmann 2014, 217-219). Vi har alltså transkriberat våra intervjuer och valt ut det som är av intresse för vår undersökning. För att sedan kunna besvara våra frågeställningar med hjälp av informationen vi samlat in har vi delat in respondenternas svar i olika teman. Dessa teman följer frågeställningarna och vi analyserar informationen med hjälp utav teori, därför har vi valt att slå ihop resultat och analys till ett gemensamt kapitel.

4.6 Etiska ställningstaganden

De etiska ställningstagande vi tagit hänsyn till när vi utför vår undersökning samt författat denna studie är de fyra grundläggande individskyddskraven av Vetenskapsrådet (2002). Individskyddskraven innefattar informationskravet, nyttjandekravet, konfidentialitetskravet samt samtyckeskravet. Innan vi utförde intervjuerna pratade vi med våra informanter om dessa krav, vi berättade att det är frivilligt för dem att delta och att de får dra sig ur när de vill som beskrivs i samtyckeskravet. Vi berättade för informanterna vad syftet med vår undersökning och studie är och hur vi ska använda oss av den data vi samlar in. I linje med nyttjandekravet berättade vi för informanterna att datan vi samlar in enbart ska användas till vår studie och i linje med konfidentialitetskravet berättade vi att endast vi kommer åt den data vi samlat och att den raderas när vårt arbete är klart. Vi berättade också att namnen vi kommer att använda i vår studie är fiktiva och att vi inte kommer att delge någon information som kan avslöja informanternas identitet (Vetenskapsrådet 2002, 4-14).

5. Resultat och analys

5.1 Presentation av informanterna

Elin: Går Vård- och omsorgsprogrammet. Hennes pappa jobbar på ett sågverk och hennes mamma jobbar inom trädgårdsindustrin. Hennes intressen är naturen, se på dokumentärer och odla örter.

Sara: Går Vård- och omsorgsprogrammet. Hennes pappa jobbar inom fastighetsbranschen och hennes mamma som undersköterska inom hemtjänsten. Hennes intressen är att umgås med vänner och att ut och gå med sin hund.

Anna: Går Vård- och omsorgsprogrammet. Hennes pappa jobbar som lärare och hennes mamma jobbar i en klädbutik. Hennes intressen är att umgås med vänner och träna på gym.

Pelle: Har gått El- och energiprogrammet. Hans pappa jobbar på bank och hans mamma jobbar som barnmorska. Hans intressen är sport, familj och kompisar.

Johan: Går El- och energiprogrammet. Hans pappa jobbar som elektriker och hans mamma jobbar som tandsköterska. Hans intressen är att åka cross, hänga i garaget med sina kompisar och spela spel på fritidsgården.

Robin: Går El- och energiprogrammet. Hans pappa jobbar på en bilprovning och hans mamma jobbar i en mataffär. Hans intressen är att umgås med kompisar, kolla tv-serier och köra moped.

5.2 Kön och könsroller

Våra informanter nämner könsroller och stereotyper när vi frågar dem om varför de själva tror att flickor är en majoritetsgrupp på Vård- och omsorgsprogrammet samt varför pojkar är en majoritetsgrupp på El- och energiprogrammet. Informanterna tror att könsroller är en av anledningarna till varför det ser ut som de gör på gymnasieprogrammen. Detta tolkar vi som att informanterna är medvetna om könsroller och att det är något som är svårt att förändra eftersom det formar oss redan som barn och hjälper oss att hitta vår identitet. Harding (1986) beskriver hur individer identifierar sig med könsroller som finns i vårt samhälle. Hon menar att allting runt omkring oss antingen är kvinnligt eller manligt kodat, även olika arbetsuppgifter. Vad som är manligt eller kvinnligt skiljer sig åt från kultur till kultur men vad de har gemensamt är att könsskillnaderna är ett sätt för individen att hitta sin identitet och skapa sociala relationer (Harding 1986, 18). Om det är så att vi skapar vår identitet genom könsskillnader i samhället är det förståeligt att våra informanter har valt gymnasieprogram som följer yrken som är ”rätt” kodade utefter deras identitet

Det har ju med könsroller att göra tror jag, att det är så det ser ut i samhället och då väljer tjejer och killar olika.

Anna

Sandell (2007) beskriver att eleverna i hennes studie ser Sveriges arbetsmarknad som uppdelad mellan könen och att det påverkar eleverna i gymnasievalet. Eleverna i Sandells underökning vill följa normen i samhället då det är viktigt för dem, i den ålderna, att anses vara feminina eller maskulina av sin omgivning. De har även föreställningar av vilka yrken och intressen som anses vara manliga eller kvinnliga och det finns en tydlig skillnad. Vi ser en likhet med Sandells (2007) studie och vår studie då samtliga informanter är medvetna om de stereotyper som finns i vårt samhälle. En medvetenhet om vad som anses vara kvinnligt och manligt kan också leda till utbildningsval som följer dessa normer.

Elin nämner vår biologiska funktion, att fler kvinnor väljer Vård- och omsorg eftersom vi har modersinstinkt och är mer benägna att hjälpa till.

Jag tror att det har någon form av biologisk funktion. Det här att tjejer har en större modersinstinkt och är mer benägna att hjälpa till rent biologiskt sätt, så jag tror det kan ha något med det att göra, men jag tror inte att killar är mindre benägna att hjälpa till, men jag tror också att det har att göra med sociala förväntningar och så från samhällets sida.

Elin

Elin tror att kvinnor och män skiljer sig åt när det gäller vissa egenskaper eller hur de ser sig själva och att kvinnor därför tror sig passa inom vårdbranschen i större utsträckning än män. Anna tror att det beror på arbetsmarknaden, att vi speglar oss i den och att flickor därför väljer Vård och omsorg eftersom det arbetar många kvinnor inom vården. Sandell (2007) förklarar hur eleverna i hennes undersökning har vissa föreställningar om yrken och intressen som anses vara kvinnliga eller manliga. Bland kvinnliga intressen ingår barnomsorg och att arbeta med människor. Dessa föreställningar bidrar till att flickor och pojkar väljer olika utbildningar. Krumboltz (1976) menar att en individ är född med vissa egenskaper och talanger som kan ärvas från föräldrarna. Dessa egenskaper kan begränsa eller utvidga valmöjligheterna för individen. Krumboltz menar att denna faktor inte alltid är av relevans vid beslutstagande men den kan ha inverkan på hur individen ser på sig själv och vilka valmöjligheter som finns. Gottfredson (1981) beskriver hur barns yrkespreferenser i 6-8 års ålder avspeglar ett intresse av att göra vad som är passande för ens eget kön. Flickor och pojkars uppfattning av typiskt ”kvinnliga”- och ”manliga” yrken är nästintill densamma (Gottfredson 1981, 559-560). Det kan vara så att vi redan i 6-8 årsåldern börjar välja och välja bort yrken vi anser är passande för vårt kön genom att se hur de vuxna gör, vad kvinnor arbetar med och vad män arbetar med. En konsekvens av det kan bli att de yrken som valts bort under barnets uppväxt inte övervägs som ett alternativ vid gymnasievalet. Vi har inte många informanter men med hjälp utav våra teorier kan vi göra generaliseringar och dra slutsatsen att våra informanters uttalanden är en spegling av vårt samhälle.

Van der Vleuten, Jaspers, Maas & Van der Lippe (2016) studie visar att könsideologi är en stor faktor för påverkan i ungdomars val, speciellt för pojkar. De menar att ungdomar gör val utefter vad som anses vara accepterat för deras kön, manligt eller kvinnligt. Resultatet visar att faktorer som att hjälpa andra människor är mindre viktiga för pojkarna och anses vara feminint. Resultatet visar också på att en mer traditionell könsidentitet och könsideologi, så som att män ska försörja familjen, leder till yrkesval

som är mer könssegregerade. Det är intressant att se likheterna mellan våra informanternas svar och hur ungdomar i Nederländerna har svarat. Trots att de lever i olika länder kan vi se tydliga likheter. Våra informanter nämner också manligt och kvinnligt kodade yrken, att det kan ha betydelse vid val av utbildning. En annan likhet är att det skulle anses feminint att jobba med att hjälpa människor, precis som vår informant Elin nämner. En skillnad vi ser är att de nederländska pojkarna tycker att det är viktigt att tjäna pengar och försörja familjen, detta kan dock bero på att vår undersökning är gjord med en kvalitativ metod och undersökningen i Nederländerna är gjord med en kvantitativ metod med ett större antal informanter.

5.2.1 Social gemenskap

När vi frågade informanterna hur det hade känts att gå ett kvinno- eller mansdominerat gymnasieprogram fick vi blandade svar. Pelle hade inte kunnat tänka sig att gå som ensam pojke på ett kvinnodominerat gymnasieprogram. Han förklarar att det hade känts bättre med en till pojke på programmet. Robin resonerade ungefär likadant som Pelle, att det hade varit tryggt om det gick någon mer pojke på programmet. Johan hade inte känt sig bekväm med att gå på ett kvinnodominerat program. Han säger att det hade varit jobbigt och att det är lättare att umgås med pojkar.

Nej, asså även om det är roligt att umgås med tjejer så hade det nog varit jobbigt att gå med så många tjejer varje dag. Det känns ju lättare att hänga med killar bara, vi är ju mer lika och tänker på samma sätt.

Johan

Anna uttrycker att det hade varit väldigt jobbigt att gå på ett mansdominerat program. Det hade hon inte känt sig bekväm med. Sara säger att hon hade mått dåligt av att gå på ett program med så mycket pojkar.

Jag tror att det hade varit tufft. Hade jag varit ensam tjej på Elprogrammet hade jag mått dåligt. Jag hade känt mig utanför, det är klart att man hade säkert fått vänner men inte på samma sätt, tjejer och killar är ju olika.

Sara

Enligt Krumboltz (1976) är den mest betydande faktorn vid val av utbildning eller yrke vår omgivning. Denna omgivning delas in i olika element som är utom kontroll för

individ. En del av vår omgivning är vårt grannskap, de människor som bor i vår närhet. Att de flesta av våra informanter inte hade känt sig bekväma med att gå på ett gymnasieprogram som är dominerat av det motsatta könet får oss att tro, precis som Krumboltz, att omgivningen har stor påverkan. Att elever inte vill känna sig utanför som ensam pojke eller flicka på ett gymnasieprogram tyder på att omgivningen, att tillhöra ett socialt sammanhang, är ytterst viktigt för oss. Om många kvinnor i vår omgivning arbetar inom vården, kan det hända att man som tjej vill "passa in" och känna en social gemenskap och väljer därför Vård- och omsorgsprogrammet. Anna bekräftar detta genom att berätta om sina tankar:

Jag vet inte, jag tror att det beror på att man vet om att det jobbar så många kvinnor inom vården och att man därför tror att det ska passa en. Man lär ju sig av det man ser i samhället och ser man många kvinnor som jobbar i vården så har man lärt sig att det är en möjlighet och något man själv kan jobba med.

Anna

Krumboltz (1976) beskriver hur vi påverkas av vilka yrken vi ser i vår vardag och vilka värderingar personer runt omkring oss har gällande yrke och utbildning. Att våra informanter inte vill vara ensam flicka eller pojke på ett gymnasieprogram kan betyda att de lärt sig av personer i sin omgivning och av värderingarna de har att flickor ska umgås med flickor och pojkar med pojkar. Det kan även vara så att personer i våra informanters omgivning anser att det är konstigt eller annorlunda att som exempelvis pojke gå på Vård- och omsorgsprogrammet och att det därför blir lättare att inte vara helt ensam om att ha gjort ett "annorlunda" gymnasieval.

Men att det är många sjuksköterskor och undersköterskor som är tjejer, att det är det vanliga och att man inte vill stå ut för mycket, eller dem flesta vill inte det, då är man ju den konstiga och får hela tiden försvara varför man valt ett visst yrke eller livsstil för folk som undrar och som tycker att det är konstigt.

Sara

När vi frågade Elin hur det hade känts för henne att gå på ett mansdominerat program berättar hon att hon hade kunnat tänka sig att göra det men att hon då hade varit tvungen att anpassa sig till pojkarna och bete sig mer "grabbigt". Krumboltz (1976) beskriver en annan faktor som han kallar livserfarenheter och handlar om våra tidigare erfarenheter och den respons vi fått på vårt utförande av en uppgift eller hur vi löser ett problem. Har

vi fått negativ respons kan det innebära att vi i framtiden begränsar våra valmöjligheter. Genom feedback från andra och genom att jämföra oss med andra bedömer vi vår egen insats. Hur vi reagerar emotionellt på feedback vi tillges får oss att begränsa eller utvidga våra framtida valmöjligheter. Att Elin tror att hon hade behövt bete sig mer "grabbigt" om hon gick på ett mansdominerat program kan tyda på att hennes livserfarenheter av att umgås med pojkar har lärt henne att hon får bättre respons om hon anpassar sitt beteende. Krumboltz teori får oss också att fundera över om våra informanter har fått negativ feedback när de tidigare gjort något som inte följer de könsmonster som finns i samhället och därefter begränsat sina val av utbildning.

Samantha Sinclair, Rickard Carlsson och Fredrik Björklund skriver i *Journal of Vocational Behavior* (2014) om sin undersökning där de med hjälp av en kvantitativ metod har ställt frågor till 86 svenska studenter i åttonde klass om vilka vänner de har, sitt egna gymnasieval och vänners gymnasieval. Syftet med undersökningen är att ta reda på om ungdomar har fler samkönade vänner, om vännerna påverkar utbildningsvalet och därmed leder till en könssegregerad arbetsmarknad. Resultatet visar på att flickorna nästan enbart har kvinnliga vänner och att pojkarna nästan enbart har manliga vänner. Resultatet visar även på att många var villiga att byta val av gymnasieprogram för att följa sina vänner, speciellt flickorna. För att sammanfatta skriver de att de flesta ungdomar har vänner av samma kön, det finns skillnader mellan kön och val av utbildning, ett antal ungdomar kan tänka sig att byta val av utbildning på grund av sina vänner och att rädslan att förlora en vän kan begränsa ungdomars val av utbildning. Vi kan se likheter med denna undersökning och vår undersökning då några av våra informanter nämner att de inte hade känt sig bekväma med att gå på ett gymnasieprogram som är dominerat av det motsatta könet. Att vi verkar vilja umgås med personer av samma kön är intressant och det kan vara så att det har en inverkan på vårt val av utbildning, att det begränsar oss.

5.3 Omgivningens påverkan på gymnasievalet

I avsnittet om omgivningens påverkan på våra informanternas gymnasieval har vi valt att fokusera på föräldrars samt vänners påverkan eftersom det var vad våra informanter ville delge mest om. Därför anser vi att dessa två faktorer är av mest relevanta.

5.3.1 Föräldrar

I Krumboltz (1976) sociala inlärningsteori berättar han om olika faktorer som kan påverka hur vi gör våra karriärval. En av faktorerna, den mest betydande, är vår omgivning. Med vår omgivning menas bland annat familj, vänner, jobbopportuniteter, politiska beslut och vilka utbildningsopportuniteter som finns. Vi har frågat våra informanter om omgivningen och personer i deras närhet har påverkat valet av gymnasieprogram och på vilket sätt. De flesta av våra informanter berättar att föräldrarna har låtit dem ta beslutet på egen hand och välja vilket gymnasieprogram de själva vill. Elin säger att hennes föräldrar var väldigt stöttande och att hon fick göra som hon ville och Sara säger att hennes föräldrar bara är glada om hon går gymnasiet eftersom hon varit skoltrött under högstadiet. Anna berättar att hon pratat med sina föräldrar om det men att de sa att hon ska välja det som känns bäst för henne, något som hon trivs med. Sara fortsätter med att berätta att hon förstår att en av anledningarna till varför hon valt just Vård- och omsorgsprogrammet är på grund av att hennes mamma arbetar som undersköterska. Hon har under sin uppväxt sett sin mamma arbeta flera gånger och fattat tycke för arbetet och vad det innebär.

Jag vill ju jobba inom vården för jag vill hjälpa människor, jag har sett hur mamma hjälper dem gamla på sitt jobb. Tänk att vara typ 90 år och inte klara av att duscha själv, så hemskt, då behöver man någon som hjälper en. Jag tycker att det är fint att jobba inom vården.

Sara

Krumboltz (1976) berättar att en individ är född eller adopterad in i en familj som har särskilda värderingar och förväntningar på sitt barn. Familjens bidrag när det gäller kompetens och resurser varierar från familj till familj och ger olika förutsättningar för individen när det gäller val av karriär. Hade Sara växt upp i en annan familj där ingen av hennes föräldrar arbetat inom vården är det inte säkert att hon valt Vård- och omsorgsprogrammet.

Pelle berättar att hans föräldrar tyckte att El- och energiprogrammet passade honom bra men att de var lite besvikna över att han inte "satsat högre" då han har lätt för att lära och hade kunnat läsa vilket program som helst och klarat sig bra. Pelle fortsätter att berätta att det inte spelade någon roll för honom. Hans föräldrar påverkade inte honom

och han gjorde valet på egen hand. Pelles föräldrar hade alltså högre förväntningar på honom. Detta hade kunnat få honom att ändra sig och byta program men Pelle lät sig inte påverkas av sina föräldrars förväntningar. Johan berättar att han diskuterat gymnasievalet med sina föräldrar. Hans första tanke var att välja Ekonomiprogrammet men eftersom Johan inte visat något större intresse för studierna under högstadiet tyckte föräldrarna att det vore bättre om han gick på ett yrkesförberedande program. Johan höll med sina föräldrar och valde El- och energiprogrammet. Krumboltz (1976) beskriver en annan faktor som är livserfarenheter och handlar om våra tidigare erfarenheter och den respons vi fått på vårt utförande av en uppgift eller hur vi löser ett problem. Har vi fått negativ respons kan det innebära att vi i framtiden begränsar våra valmöjligheter. Johan är medveten om sina föräldrars påverkan då de inte tyckte att det var en bra idé att han skulle välja Ekonomiprogrammet. Han ändrade sitt val på grund utav föräldrarnas förväntningar på honom och valde El- och energiprogrammet istället. Vi tolkar det som att Johans livserfarenheter påverkat honom i hans val. Han fick negativ respons på sitt första val av sina föräldrar vilket gjorde att han begränsade sig i sitt val.

Robin berättar att han varit och besökt olika skolor med sina föräldrar och att de blev glada när han fattade ett intresse för El- och energiprogrammet. Han fortsätter att berätta att han gjorde valet på egen hand och att hans föräldrar sagt att han får välja det som känns rätt för honom.

Ett samband vi upptäckte när vi ställde frågan om vad informanternas föräldrar jobbar med var att de flesta informanternas föräldrar arbetar inom yrken som är typiska för deras kön i Sverige. Johans pappa jobbar som elektriker, Robins pappa arbetar på en bilprovning, Saras mamma jobbar som undersköterska och Pelles mamma arbetar som barnmorska.

Gottfredson (1981) beskriver hur barn vid sex till åtta års ålder börjar förstå vad konceptet könsroller innebär. Barnets huvudsakliga fokus finns i vad de ser gällande könsroller såsom människors klädval och offentliga aktiviteter. Stereotypiska aktiviteter, exempelvis att barnets pappa lagar bilen och mamman lagar mat delas med barnen från deras tidiga skolår. Barnet identifierar sig med beståndsdelar av de vuxnas stereotyper av könsroller. Barns yrkespreferenser i detta stadiet avspeglar ett intresse av att göra vad som är passande för ens eget kön. Detta tolkar vi som att våra informanter har lärt sig vid ung ålder av att iaktta sina föräldrar vad som är ”kvinnliga” och ”manliga” yrken. Vi tänker att informanterna kunnat resonera annorlunda i sitt val av gymnasieprogram om deras föräldrar haft yrken som inte är typiska för deras kön.

Helen Dryler (1998) har analyserat data från en kvantitativ undersökning gjord på 73 000 svenska ungdomar. Resultatet visar att de ungdomar vars föräldrar har en utbildning eller ett yrke inom ett specifikt område/bransch i större utsträckning väljer ett gymnasieprogram inom samma område. I en tabell redovisas att av de elever som valde elprogrammet var 97 % pojkar och av de elever som valde Vård- och omsorgsprogrammet var 91 % flickor. Dryler beskriver hur det finns ett tydligt samband mellan pojkars val av yrkesprogram på gymnasiet och deras fäders yrken men att samma samband inte finns mellan pojkar och deras mödrar. Vidare beskriver hon att de flickor som valde en utbildning som avvek från könsmönstret ofta följde i sin fars fotspår. Vi kan se vissa likheter mellan vår och Drylers studie då Sara har valt samma bransch som sin mamma och Johan har valt samma bransch som sin pappa. Något vi finner intressant är att Drylers studie är publicerad år 1998 och andelen flickor och pojkar som valt Vård- och omsorgsprogrammet respektive El- och energiprogrammet inte skiljer sig speciellt mycket ifrån dagens siffror. Det får oss att fundera över om vi hade fått liknande resultat om vi analyserat en lika stor mängd data idag. Det får oss även att fundera över om det är så att ungdomar själva anser att föräldrarna inte har stor påverkan på gymnasievalet eftersom ”de får välja vad de själva vill” men att de är omedvetet påverkade av vad de sett och upplevt i sin uppväxt.

5.3.2 Vänner

När det kommer till vänner skiljer det sig åt i våra informanters berättelser. Elin berättar att hennes vänner har valt andra program och att det inte har påverkat henne på något vis. Sara berättar att hennes två närmsta vänner också har valt Vård- och omsorgsprogrammet, hon säger att hon inte har tänkt på om det har påverkat henne i sitt val men att det känns skönt att ha med sig sina vänner även under gymnasietiden. Annas vänner har också valt samma program som henne, hon säger ”Jag vet inte hur mycket det har påverkat mig men vi pratade mycket om gymnasievalet ihop och det kändes rätt med vård. Det är också skönt att inte vara helt själv när man börjar en ny skola.” Pelle

berättar att han och hans vänner bestämde att de skulle söka samma program, att det blev roligare om de kunde gå i samma klass under gymnasietiden.

Det är många som följer efter sina kompisar. Våldigt, väldigt många. Bara för att någon polare vill bli elektriker. El det låter som en killgrej. Spela och hålla på med sådana saker och jag tror man följer efter sina kompisar. Många gjorde så när jag började iallafall. Mina polare ska gå där och det verkar bra. Det påverkade tror jag, verkligen.

Pelle

Johan och hans vänner hade inte pratat om gymnasievalet särskilt mycket och han tänkte att han får nya vänner på gymnasiet ändå. De vänner han hade på högstadiet valde Bygg- och anläggning, Fordon- och El- och energiprogrammet. Robin hade inte tänkt att gå El- och energiprogrammet till en början men valde det eftersom en vän till honom skulle gå programmet. Hans andra vänner valde Fordonsprogrammet och Samhällsprogrammet.

En utav mina vänner valde El. Två Fordon och några går Samhälle och sådana plugglinjer. Så det är utspritt. Så han som går här på El påverkade ju. Jag hade inte tänkt ta det först, men sen blev de det så.

Robin

Krumblotz (1976) menar att den sista påverkande faktorn i vår omgivning är vårt grannskap, de människor som bor i vår närhet. Vi påverkas av vilka yrken vi ser i vår vardag och vilka värderingar personer runtomkring oss har gällande yrke och utbildning. Vi kan se att våra informanter har blivit påverkade av andra människor i deras närhet i viss utsträckning, framförallt av vänner. De flesta har valt samma eller liknande program som sina vänner. Robin och Pelle är medvetna om att de har blivit påverkade av sina vänner och gjort sina val bland annat på grund utav hur vännerna har valt. Alltså har värderingar från personer i informanternas omgivning påverkat hur de gjort sina gymnasieval, dels medvetet genom att välja samma program som en vän men också omedvetet genom att välja samma bransch som en förälder.

5.3.3 Sammanfattning av temat omgivning

För att sammanfatta ser vi ett samband i att de flesta informanter inte anser att föräldrarna haft någon större påverkan på gymnasievalet. Dock kan vi se att ett par informanter valt samma bransch som sina föräldrar samt att många av föräldrarna arbetar med yrken som är könsstereotypa vilket stämmer överens med Krumboltz (1976) teori om hur yrken vi ser i vår vardag spelar roll samt Gotfredssons (1981) teori som menar att barn skapar en identitet och väljer yrken som stämmer överens med könsroller de lärt sig genom att iaktta sina föräldrar. När det kommer till vänner kan vi se att de har stor påverkan på våra informanters val. Några informanter säger själva att de valt som sina vänner medan de andra påstår att de inte blivit påverkade av sina vänners val. Det som är intressant är att de flesta har valt samma eller liknande program som sina vänner. Detta stämmer återigen överens med Krumboltz (1976) teori om hur personer i vår omgivning och deras värderingar påverkar våra karriärval. Det stämmer också överens med resultatet i Sinclair, Carlsson och Björklunds (2014) studie som visar att många elever var villiga att byta val av gymnasieprogram för att följa sina vänner.

5.4 Funderingar om andra faktorer som kan påverka gymnasievalet

Elin tror att hon påverkats omedvetet av faktorer vid sitt gymnasieval men vet inte på vilket sätt hon påverkats. Hon vill jobba som barnmorska i framtiden vilket påverkade hennes val av gymnasieprogram. Pelle vet inte vad han vill jobba med i framtiden, så när det gäller framtida jobbplaner hade han inget yrke som påverkade honom. Robin vill jobba som industriingenjör i framtiden, vilket påverkade hans gymnasieval. Anna tror att hon vill jobba som sjuksköterska i framtiden, detta påverkade hennes gymnasieval. Johan vill jobba som elektriker i framtiden, vilket påverkade hans gymnasieval. Sara vill jobba som undersköterska i framtiden och sjuksköterska om hon orkar läsa vidare på högskola. Detta påverkade hennes gymnasieval. Pelle valde det gymnasieprogram han ansåg passa honom bäst och var mest intressant. En faktor som påverkade Anna i hennes gymnasieval var hur arbetsmarknaden ser ut, att det finns många jobb inom vårdbranschen.

Jag tänkte att det finns många jobb inom vården och man kan plugga vidare i framtiden sen om man vill till typ sjuksköterska. Sen tänker jag att det är roligare att jobba med att hjälpa människor än att typ sitta framför en dator varje dag.

Anna

Hur arbetsmarknaden ser ut var en faktor som även påverkade Johan i hans gymnasieval, då han tänkte att det är ganska lätt att få jobb efter gymnasiet, men också att det var ett yrkesförberedande program, då han inte ville plugga vidare efter gymnasiet utan börja jobba direkt.

Jag tänkte nog mest att det hade varit nice att jobba som elektriker i framtiden. Det är nog ganska lätt att få jobb och man tjänar hyfsat bra med pengar. Sen pallar jag inte linjer som Samhälle och Natur, att plugga är inte det roligaste jag vet.

Johan

Krumboltz (1976) beskriver att utbildningsmöjligheter och utbildningssystem ser annorlunda ut beroende på vart du bor och det påverkar valet av utbildning och yrke för en individ. Johan nämner att han vill börja jobba direkt efter gymnasiet och att han inte orkar läsa vidare. Därför valde han ett yrkesförberedande gymnasieprogram. Han har därmed undvikit högskoleförberedande gymnasieprogram såsom Samhäll- och Naturprogrammet. Sveriges utbildningssystem är uppdelat mellan yrkesförberedande och högskoleförberedande gymnasieprogram. Detta utbildningssystem har påverkat Johan då han inte ville välja ett högskoleförberedande gymnasieprogram, då han var skoltrött. Vi tolkar detta som att utbildningsmöjligheter i Johans omgivning påverkat hans gymnasieval. Gottfredson skriver om teorin *cognitive map of occupations* eller *kognitiv karta över yrken*. Teorin innebär att även om människor har en rätt detaljerad syn på yrken, har de en tendens att döma likheter och skillnader inom dessa yrken. Inom kategorier som förekommande könsroller inom ett visst yrke, vilken nivå yrket utövas på och hur arbetsmarknaden för yrket ser ut (Gottfredson 1981, 547). Våra informanter Anna och Johan påverkades av hur arbetsmarknaden såg ut för deras framtida yrke, då de menade att det fanns goda jobbmöjligheter. Vi tolkar detta som att informanternas syn på hur arbetsmarknaden ser ut för de gymnasieprogram de valt är en faktor som är med och påverkar vid deras gymnasieval. Även Krumboltz (1976) nämner arbetsmarknaden som en betydande faktor när individer gör karriärval. Denna faktor är

utom kontroll för individen och påverkas av ekonomi, utbildningssystem samt politiska beslut där individen bor. Att Anna och Johan säger att de gjort sina val eftersom det är lätt att få jobb efteråt betyder att valen hade kunnat se annorlunda ut om de bott i ett annat land där det är mättat på arbetskraft inom Vård- och omsorg och El- och energi. En faktor som påverkade Sara vid hennes gymnasieval var att hon ser det som meningsfullt att jobba inom äldreomsorgen och hjälpa människor som är i behov av ens hjälp. Sara menar också att hennes egenskaper att hon är omtänksam och hjälpsam är en anledning till att hon ville jobba inom vården och valde som hon gjorde.

Jag tänkte att det är fint att jobba inom vården, att hjälpa människor som verkligen behöver hjälp, tänk själv att vara typ 90 år och inte klara av att duscha själv, så hemskt. Då behöver man någon som hjälper en. Jag är omtänksam och hjälpsam, det är därför jag vill jobba med att hjälpa människor.

Sara

En av Johans egenskaper är att han är händig, vilket påverkat hans val av gymnasieprogram. Elin är intresserad av att kolla dokumentärer om människokroppen och psykologi, vilket är en bidragande faktor när hon valde gymnasieprogram. En av de påverkansfaktorer Krumboltz (1976) beskriver är de egenskaper och talanger som ärvs av föräldrarna. Dessa egenskaper kan begränsa eller utvidga valmöjligheterna för individen. Våra informanter Sara och Johan nämnde egenskaper hos sig själva som påverkat dem i deras gymnasieval. Vi tolkar detta som att Sara och Johan ser sina egenskaper som passande för sitt framtida val av yrke.

5.5 Sammanfattning av Resultat och analys

För att sammanfatta kapitlet Resultat och Analys vill vi återkoppla till vårt syfte som är att ta reda på varför eleverna valt El- och energiprogrammet samt Vård- och omsorgsprogrammet och vilka faktorer så som, familj, vänner, kön och intressen har påverkat eleverna i sina val. Vi vill också ta reda på om det finns andra faktorer som påverkat eleverna och om de begränsas i sina val av de redan könssegregerade yrkesprogrammen på gymnasieskolan. De faktorer som vi ser påverkat mest är könsroller i samhället, vanners påverkan samt vilka framtidsplaner informanterna har,

alltså vad de vill arbeta med och hur arbetsmarknaden ser ut. Andra faktorer som uppkom är egenskaper samt intressen som informanterna har men dessa hade inte lika stor betydelse för hur de valt. Om informanterna begränsas i sina val av de könssegregerade yrkesprogrammen på gymnasieskolan är en svår fråga att besvara eftersom alla informanter var nöjda med sitt gymnasieval. Dock medgav de flesta informanter att det hade varit jobbigt att gå på ett gymnasieprogram som är dominerat av det motsatta könet. Ingen av informanterna ville gå som ensam flicka eller ensam pojke på ett program. Detta får oss att undra om det finns flickor som vill gå på El- och energiprogrammet eller pojkar som vill gå på Vård- och omsorgsprogrammet som avstår på grund utav att de inte vill känna sig ensamma eller utanför.

6. Diskussion

6.1 Resultatdiskussion

Syftet med vår studie är att ta reda på varför eleverna valt El- och energiprogrammet samt Vård- och omsorgsprogrammet och vilka faktorer så som, familj, vänner, kön och intressen har påverkat eleverna i sina val. Vi vill också ta reda på om det finns andra faktorer som påverkat eleverna och om de begränsas i sina val av de redan könssegregerade yrkesprogrammen på gymnasieskolan. Det vi har kommit fram till genom våra sex intervjuer samt analys av dessa intervjuer är att vi kan se både likheter och skillnader i vad som påverkat eleverna i sina gymnasieval. En likhet vi upptäckte är att alla våra informanter berättat att föräldrarna låtit dem ta beslutet på egen hand och välja vad som känns rätt för dem. Ett undantag fanns, Johan, som fick rådet av sina föräldrar att välja ett yrkesförberedande program istället för ett högskoleförberedande. När det kommer till vänner påverkan kan vi se ett mönster, alla utom en har valt samma eller liknande program som sina närmsta vänner. Några av dem är medvetna om att vänner har påverkat då de berättar det för oss. Alltså kan vi se att vänner har en större påverkan än föräldrar. När det gäller könssegregationen på El- och energiprogrammet och Vård- och omsorgsprogrammet ser vi en likhet i att samtliga informanter vill ha en mer jämn könsfördelning på sina respektive program. När de fick frågan om vad de tror att könssegregationen beror på trodde de flesta att det beror på de könsroller som finns i vårt samhälle, att vårdyrken anses som ett "kvinnligt" yrke och att det är "manligt" att jobba inom El- och energibranschen. Någon nämner stereotyper, en annan samhällets sociala förväntningar och även vår biologiska påverkan nämns, att kvinnor och män är olika. Hälften av informanterna ställde sig negativt till att gå ett program som var mansdominerat eller kvinnodominerat. De uttryckte att det hade varit jobbigt. Resterande hade inte haft några större problem med det om det gick någon mer av samma kön i klassen. Ingen ville vara ensam flicka eller pojke i en klass. Andra faktorer som också påverkat eleverna är vad de vill arbeta med i framtiden, hur arbetsmarknaden ser ut, att de inte vill studera vidare efter gymnasiet samt vilka

egenskaper de har. Den faktorn utav de ovanstående som påverkade samtliga informanter är vad de vill jobba med i framtiden. Flickorna vill jobba inom vården och pojkarna inom el- och energibranschen. Ett par nämner arbetsmarknaden, att de tror att det är lätt att få jobb efter gymnasiet. Ett par nämner att de är skoltrötta och inte vill studera vidare utan börja arbeta direkt. Två stycken nämner egenskaper, att de har egenskaper som de tror passar för sitt framtida yrke. Vi kan se att informanterna påverkas både medvetet och omedvetet av de könsstereotyper som finns i samhället. Yrken inom El- och energibranschen anses manliga och yrken inom Vård- och omsorg anses kvinnliga. Detta är våra informanter väl medvetna om. Vänner har stort inflytande på våra informanters gymnasieval även vad de vill arbeta med i framtiden. Föräldrar och intressen har mindre påverkan på gymnasievalet. Ingen av våra informanter vill gå som ensam flicka eller pojke på ett program.

6.2 Metoddiskussion

Att vi valt en kvalitativ metod anser vi passa vår undersökning då vi fick möjlighet att ställa följdfrågor till våra informanter och därmed få en tydligare helhetsbild. Mycket av den intressanta datan vi samlat uppstod just genom följdfrågor. Urvalet går att diskutera. Vi valde att intervjua tre flickor som går på Vård- och omsorgsprogrammet samt tre pojkar som går eller har gått på El- och energiprogrammet eftersom vi anser att det är där problemet ligger. Vi hade kunnat intervjua pojkar som går Vård- och omsorgsprogrammet och flickor som går på El- och energiprogrammet för att se hur de resonerat och få en bild av vad som gjort att de valt att gå emot strömmen och göra ett val som inte följer könsmonster. Varför vi inte gjorde det beror på att det hade varit svårt att hitta informanter samt att vi ville ta reda på hur de som följer könsmonster resonerar. Vi valde att dela upp intervjuerna mellan varandra, vi utförde tre intervjuer var. Varför vi gjorde detta beror dels på att vi ville spara tid men också för informanternas skull då vi anser att de känner sig mer bekväma med en intervjuare istället för två. Vi valde att göra resultat och analys till ett kapitel istället för två, detta då vi anser att det blir tydligare för läsaren. Att läsa enbart resultat för sig och analys för sig upplever vi något svårast, att det är svårare att förstå och något långdraget.

6.3 Teoridiskussion

De teorier vi har valt att analysera vårt insamlade material med är Krumboltzs (1976) *Sociala inlärningsteori* samt Gottfredson (1981) *Circumscriptions and Compromise*. Precis som Krumboltz (1976) beskriver kan vi se att omgivningen har stor påverkan på våra val. Han nämner familjens förväntningar, andra personer i vår närhet men också arbetsmarknaden och utbildningssystemet. Våra informanter är påverkade av sin omgivning, främst av vänner men också utbildningssystemets uppbyggnad i Sverige då gymnasieskolan är uppdelad i yrkesförberedande eller högskoleförberedande gymnasieprogram. Krumboltz (1976) menar också att våra livserfarenheter påverkar valen vi gör i livet. Detta kan vi också se genom exempelvis Sara som tidigare sett sin mamma arbeta inom vården och uppfattat det som ett bra yrke, vilket påverkat hennes val. För Johan gick studierna på högstadiet mindre bra då han tappat intresset för att studera. Denna erfarenhet tillsammans med feedback från föräldrarna gjorde att Johan valde El- och energiprogrammet istället för Ekonomiprogrammet. Gottfredson (1981) beskriver hur vi i tidig ålder väljer bort yrken på grund utav vilket kön vi tillhör. Barn skapar sig en identitet genom att identifiera sig med beståndsdelar av de vuxnas stereotyper av könsroller. Barns yrkespreferenser avspeglar ett intresse av att göra vad som är passande för ens eget kön. Samtliga informanter nämner könsroller och stereotyper i samhället och det tyder på att de har en bild av vad som anses som manliga- samt kvinnliga yrken. Vi tror att dessa medvetna och undermedvetna tankar om stereotyper i samhället har en stor påverkan på hur kvinnor och män gör karrärval. Eftersom vi identifierar oss med könsroller redan från ung ålder tror vi att det är svårt att utmana dessa stereotyper. Vi är nöjda med vårt val av teorier då de har varit användbara till att analysera vår insamlade data med och hjälpt oss att förstå vad som påverkar en individ i ett karriärval.

6.4 Egna reflektioner

Vad vi kan ta med oss till vår framtida yrkesroll från denna studie är att könsroller är djupt rotade och påverkar hur vi väljer utbildning och yrke. Det blir en utmaning för oss

i framtiden att utmana dessa könsroller. Ingen informant ville välja ett program där det enbart gick flickor eller pojkar. Vi ser det som en stor framtida utmaning för oss Studie- och yrkesvägledare och resten av skolvärden att jobba aktivt med att utmana dessa könsroller och stereotyper. Vi tar med oss att vänner har stort inflytande på gymnasievalet och att intresse och föräldrar har mindre inflytande. I olika vägledningssituationer i framtiden är det fördelaktigt för oss om vi är medvetna om dessa faktorer som spelar roll vid en elevs gymnasieval. Krumboltz lägger tyngd på att belysa en individs begränsningar för att förstå varför de existerar och för att sedan kunna utmana dem. Om en individ är medveten om sina begränsningar och varför de finns har hen en högre valkompetens i resten av livet och kan göra mer hållbara val (Krumboltz 1976, 73-74). De begränsningar som Krumboltz nämner kan vi se i flera av våra informanter exempelvis Johan. Han ändrade sitt val från Ekonomiprogrammet till El- och energiprogrammet eftersom hans föräldrar trodde att ett högskoleförberedande program skulle bli för svårt för honom. Det finns en risk att Johan begränsar sina yrkesval resten av livet på grund utav att han tror att han inte har vad som krävs för att studera vidare. Det är ytterst viktigt för oss som Studie- och yrkesvägledare att hjälpa den sökande att sätta ord på sina begränsningar och utmana dem för att kunna göra ett friare och mer hållbart val. Två av våra informanter har valt sina program då de vill arbeta med samma yrke som sina föräldrar. De flesta av våra informanter har även valt samma eller liknande val som sina vänner. Vi kan tänka oss att detta beror på brist på kunskap om Sveriges arbetsmarknad och vilka yrken som finns. Därför ser vi det som viktigt att som Studie- och yrkesvägledare hjälpa eleverna med att vidga sina perspektiv genom exempelvis grupp vägledning där eleverna får ta del av varandras erfarenheter.

6.5 Förslag på vidare forskning

Vårt förslag på vidare forskning är en studie som undersöker hur de elever som bryter könsmönstret resonerar kring gymnasievalet. Hur ser de på könssegregationen på gymnasieskolans yrkesprogram och hur kommer det sig att de valt att gå emot strömmen, vad har påverkat dem? Går det att applicera deras resonemang i vägledningssituationer för att utmana könsroller?

7. Referenslista

EIO. 2012. Hur jämställd är elteknikbranschen? En kartläggning av kvinnor och män i branschen.

http://www.eio.se/omeio/mangfald/Documents/Hur_jamstalld_ar_elteknikbranschen_-_rapport.pdf

Fagot, Rodgers & Leinbach. 2000. Theories of gender socialization. Lawrence Erlbaum Associates Publishers 65-89.

https://books.google.se/books?hl=sv&lr=&id=MFMwjXonRaYC&oi=fnd&pg=PA65&dq=2000++Theories+of+gender+socialization.+Fagot,+Beverly+I.%3B+Rodgers,+Cari+e+S.%3B+Leinbach,+Mary+D.&ots=xhVcCiGcfD&sig=BIjmkJo8F4eHrOc_H_PMaG_u_tIE&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

John D. Krumboltz. 1976. A social learning theory of career selection. *The Counseling Psychologist*. Vol. 6, No. 1. Stanford University.

Larsen, Ann Kristin. 2009. *Metod helt enkelt*. Malmö: Gleerup.

Linda S. Gottfredson. 1981. Circumscription and Compromise: A developmental Theory of Occupational Aspirations. *Journal of Counseling Psychology Monograph* Vol. 28, No. 6.

Länsstyrelsen i Kronoberg. 2014. Män inom vård och omsorg - att arbeta i en kvinnodominerad bransch. *Region Kronoberg*.

<http://www.regionkronoberg.se/globalassets/jobb-och-utbildning/var-d--och-omsorgscollege/region-kronoberg---man-i-var-d-och-omsorg.pdf>

M Van der Vleuten, E Jaspers, I Maas & T Van der Lippe. 2016. Boys' and girls' educational choices in secondary education. The role of gender ideology. *Educational Studies* 42:2: 181-200. doi: 10.1080/03055698.2016.1160821

Sandell, Anna (2007). *Utbildningssegregation och självsortering – Om gymnasieval, genus och lokala praktiker*. Malmö Studies in Educational Science No. 31.

Statistiska Centralbyrån. 2016. På tal om kvinnor och män - Lathund om jämställdhet 2016. *Statistics Sweden, Population Statistics Unit*.

http://www.scb.se/Statistik/_Publikationer/LE0201_2015B16_BR_X10BR1601.pdf

Skeggs, Beverly (2000). *Att bli respektabel konstruktioner av klass och kön*. Enskede: TPB

Steinar, Kvale & Brinkmann, Svend. 2014. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur AB.

U Gruffman, J Honkanen, L Lidström, A Lovén & L Lundahl. 2010. *Att bana vägen mot framtiden - karriärval och vägledning i individuellt och politiskt perspektiv*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Intervjuguide

Könssegregation på gymnasieprogrammen

Idag går det ca 95 % killar på El- och energiprogrammet, Varför tror du att det ser ut såhär?

Idag går det över 80 % tjejer på Vård- och omsorgsprogrammet. Varför tror du att det ser ut såhär?

Hade du önskat att det gick fler tjejer på programmet? Hur kommer det sig?

Hade du önskat att det gick fler killar på programmet? Hur kommer det sig?

Om du hade gått på el- och energiprogrammet med 95 % killar, hur tror du att det hade varit? Om du hade gått på vård- och omsorgsprogrammet med över 80 % tjejer, hur tror du det hade varit? Hade du kunnat tänka dig att välja det?

Omgivningens påverkan på gymnasievalet

Vilket gymnasieprogram har dina närmsta vänner valt?

Hur påverkade dina vänners val ditt gymnasieval?

Vad jobbar dina föräldrar med?

Vad tyckte dina föräldrar om ditt gymnasieval?

Hade dina föräldrar någon påverkan på ditt gymnasieval?

Har någon eller något utöver vänner och familj påverkat ditt gymnasieval?

Andra faktorer som kan påverka gymnasievalet

Hur tänkte du när du gjorde ditt val?

Vad har du för intressen?

Vilka är dina främsta egenskaper?

Vilka var dina tre översta gymnasieval?

Vad vill du jobba med i framtiden?